

Motion till riksdagen 2024/25:1393

av **Thomas Morell m.fl. (SD)**

Post och it i hela landet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera den nationella bredbandsstrategin och anpassa den efter det förändrade säkerhetspolitiska läget samt svenskt Natomedlemskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av bredbandsstrategin bör genomföras i syfte att fokusera på den svenska landsbygden och därmed stärka bredbandsutbyggnaden på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över straffskalan för dataintrång och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bevara samhällsviktig it-infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utförsäljning av Telia och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säker upphandling, utbyggnad och tillsyn av viss it-infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkerhetsrutiner för viss it-infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra service, postutdelning och tillgänglighet i glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som skapar bättre balans mellan ekonomiska mål och samhällsuppdrag och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kontroller av leverantörer vid upphandling av tjänster för transporter och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen mer aktivt bör följa utbyggnaden av 5G-nätet liksom utvecklingen av 6G för att säkerställa täckning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att aktörer inte ska tillåtas avbryta fast teleförbindelse om det inte finns ett fullgott alternativ och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ökad samordning bör ske vid dragningen av fiber och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara en uttalad rättighet för medborgare och företag att kunna ta emot myndighetspost elektroniskt och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara obligatoriskt för statliga myndigheter, regioner och kommuner att erbjuda myndighetspost digitalt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Människan har alltid haft ett behov av att kommunicera på distans. Ett väl fungerande samhälle förutsätter ändamålsenliga och säkra system för fysiska och digitala kommunikationsmöjligheter. Detta är en föränderlig verklighet som präglas av stor dynamik, vilket ställer höga krav på makthavare och ansvariga myndigheter. Bredband på landsbygden är viktigt eftersom befolkningen blir alltmer beroende av en snabb och stabil internetuppkoppling för såväl arbete som fritid. Inte minst är detta viktigt i tider av kriser och pandemier. Viss infrastruktur är särskilt känslig för dataintrång eftersom information gällande medborgare, militär, politisk ledning med flera kan hamna i orätta händer. Det är därför viktigt med säker upphandling inom it-området och ändamålsenliga säkerhetsrutiner för Sveriges it-infrastruktur.

1 En uppdatering av bredbandsstrategin

Det säkerhetspolitiska läget i Europa har förändrats under de senaste åren. Detta ställer nya krav på Sverige och påverkar alla samhällssektorer på olika sätt. Men beredskapen ser olika ut i olika sektorer av samhället och traditionen av att arbeta med säkerhets- och civilförsvarsfrågor skiljer sig åt.

Sveriges digitala infrastruktur, som exempelvis inkluderar fiber- och mobilnät, är ett exempel på ett område som byggts upp i fredstid och där samhällets beroende av infrastrukturen ökat snabbt på kort tid, inte minst under pandemin. I dag är det få delar av såväl det offentliga som det civila samhället som fungerar när den digitala infrastrukturen är drabbad av störningar. Alltifrån livsmedelsbutiker och apotek till sjukhus är beroende av att kunna kommunicera för att kunna upprätthålla sina verksamheter.

Trots samhällets beroende av den digitala infrastrukturen har Sverige inte samma vana av att arbeta med säkerhetsrelaterade frågor kopplade till bredbandsutbyggnad som vi har inom exempelvis elsektorn. Det här behöver förändras.

Erfarenheter från exempelvis kriget i Ukraina visar att digital infrastruktur är vanligt förekommande mål för sabotage och attacker. Störningar i den digitala infrastrukturen kan också uppstå till följd av exempelvis extremväder eller indirekta sabotage där viktiga delar skadas vid markarbeten eller bränder. Sverige måste därför värdera den digitala infrastrukturens betydelse för samhället högre. Vi behöver också ta fram

strategier som främjar utbyggnad och utveckling av en säker och robust digital infrastruktur.

Den nationella bredbandsstrategin, som togs fram 2016, har tjänat sitt syfte väl. Den pekade ut riktningen för såväl det offentliga Sverige som marknadens olika aktörer. Men det förändrade säkerhetspolitiska läget, i kombination med samhällets ökade beroende av fungerande och säker digital infrastruktur, gör att vi behöver en uppdaterad strategi.

Sverige har länge haft ambitionen att vara en digital nation i framkant. Den nationella bredbandsstrategin bör uppdateras och anpassas efter det förändrade säkerhetspolitiska läget liksom Sveriges Natomedlemskap. Robusthet, redundans, tillförlitlighet och tillgänglighet bör vara ledord i en uppdaterad bredbandsstrategi.

2 Stärkt bredbandsutbyggnad på landsbygden

Bredband på landsbygden minskar polariseringen mellan stad och landsbygd samt är en grundförutsättning eftersom befolkningen blir alltmer beroende av en snabb och stabil internetuppkoppling för såväl arbete som fritid. Tillgång till internet är även en demokratifråga, eftersom medborgare ges möjlighet att ta del av information och delta i den digitala samhällsdebatten. Landsbygdskommitténs mål i fråga om att 100 procent av befolkningen ska ha tillgång till snabbt internet 2025 är positivt. Målet i bredbandsstrategin innebär att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s redan 2020, ett mål som den dåvarande socialdemokratiska regeringen inte klarade att leverera. Pandemin har visat att behovet av digital tillgänglighet är av största vikt i hela landet. Bredbandsutbyggnaden på landsbygden bör stärkas kraftigt för att nå målet i bredbandsstrategin.

Vi vill mot bakgrund av ovan att regeringen genomför en översyn av bredbandsstrategin i syfte att fokusera på den svenska landsbygden och därmed stärka bredbandsutbyggnaden på landsbygden.

3 Skärpt straffskala vid dataintrång

De skadliga effekterna vid olika typer av dataintrång kan variera stort för den enskilde. En privatperson kan få sin hårddisk förstörd på grund av skadliga virusprogram, och följden kan bli förlorade fotografier på familjen eller utpressning där offret tvingas betala lösen för att återfå tillgång till sin hårddisk. Företag kan råka ut för samma problem ifall personer, företag eller stater försöker få tag i företagshemligheter eller tillskansa sig makt eller ekonomiska fördelar. Illegal informationshantering kan även få diplomatiska konsekvenser. Påföljden av ett intrång behöver motsvara de skadliga effekterna för den som drabbas. Straffskalan för dataintrång behöver skärpas och spannet i straffskalan för dataintrång behöver ses över.

Lagring av information i dagens it-samhälle skiljer sig markant från den tidigare fysiska lagringen. Information som sparades exempelvis i ett kassaskåp hade vissa fördelar gentemot lagring i exempelvis dagens molntjänster. Ingen lagring har klassats som absolut säker. Inte heller information som lagras på internet kan klassificeras som säker för all framtid. Hur privatpersoner, företag eller nationer säkerställer att information inte läcker ut via mänskliga faktorn eller skadliga programvaror är en framtida utmaning.

4 Bevara och säkra samhällsviktig it-infrastruktur

Alla företag bör konkurrera på lika villkor och ges samma möjligheter att investera i exempelvis it-infrastruktur. Möjligheten till fri konkurrens behöver dock kunna begränsas gällande nationella säkerhetsintressen. Infrastrukturen som har nationellt säkerhetsintresse bör inte kunna säljas ut. Vid en avyttring av statliga bolag som innehar infrastruktur av nationellt intresse ska dessa delar av bolaget delas upp och behållas i statlig kontroll. Sverigedemokraterna vill tillsätta en utredning som har till syfte att säkerställa nationell kontroll över samhällsviktig it-infrastruktur.

5 Telia

Vid en eventuell utförsäljning av Telia Company AB bör bolaget i enlighet med vad som precis nämnts delas in i flera delar. De delar som innehåller samhällsviktig it-infrastruktur bör behållas.

6 Säker upphandling, utbyggnad och tillsyn av it-infrastruktur

Sverige har i dagsläget inte laglig möjlighet att stoppa ett bolag som handhar mobiltelefonsystem från att delta i utbyggnaden av exempelvis 5G-nätet – inte ens med hänsyn till rikets säkerhet. En säkerhetsskyddslag finns dock som skyddar försvaret och bland annat Regeringskansliet. Med den nya 5G-tekniken kommer den som har tillgång till systemen ges utökade möjligheter att ta del av teknisk och allmänkänslig information. Upphandlingsförfaranden och tillsyn behöver ses över för att säkerställa att informationsflöden och funktioner inte faller i orätta händer. Dessutom bör vissa bolag exkluderas från upphandlingar.

7 Säkerhetsrutiner för viss it-infrastruktur

Viss infrastruktur är särskilt känslig för dataintrång eftersom särskilt känslig information, gällande medborgare, militär, politisk ledning med mera, kan hamna i orätta händer. Syftet med ett dataintrång kan variera. En enskild datakunnig person kan lyckas penetrera eller ”hacka” sig in i olika säkerhetssystem endast för att bevisa att det går. I ett annat fall kan en enskild person ingå i ett nätverk med koppling till terrorverksamhet och dataintrånget kan få fatala konsekvenser.

Det finns stater vars lagar kan utkräva särskild information från sina egna medborgare och inhemska bolag oavsett bolagens globala placering. Vilka krav och innehållet i informationen som kan eller har lämnats ut är dock oklart, men beroende på personers befattningar eller bolagens arbetsområde kan konsekvenserna bli stora för den enskilde eller för företaget. Företag kan, beroende på företagets placering, tvingas bryta mot EU-rätt, GDPR eller nationella lagar, vilket kan ställa företaget i en mycket svår situation. Om dataintrånget är av särskilt känslig karaktär, och dessutom beordrats av främmande makt, kan även diplomatiska relationer skadas.

Alla företag kan drabbas av förluster eller stölder av it-information. Det kan ske fysiskt på plats, genom digitala angrepp utifrån eller via interna misstag. All kommunikation måste klassas som osäker, även om en anläggning är digitalt fysiskt åtskild från omvärlden. Det uppstår extraordinära problem om nationer utstuderat

använder sina egna bolag, sin befolkning eller sin auktoritet till att illegalt inhämta it-information utanför sin egen nationsgräns. Lösningen ligger i att försvåra otillåtna intrång och skapa hinder som är fysiska, digitala och juridiska, men även diplomatiska. Viss svensk digital infrastruktur behöver vara säkerhetskrypterad, hårdvara och mjukvara bör placeras på rätt ställen och tillgång till särskilt känslig information ska ske genom särskild behörighet. Säkerhetsrutinerna för viss it-infrastruktur behöver ses över.

8 Postutdelning i glesbygd

Postlagen stadgar att en posttjänst ska finnas i hela landet och att tjänsten ska göra att alla kan ta emot brev och andra adresserade försändelser som väger högst 20 kg. Det utgör grunden i den samhällsomfattande posttjänsten. Andra krav är god kvalitet och rimliga priser för befordrande av försändelser. Det finns uppenbarligen en möjlighet att försämra postgången i glesbygd, utan att det för den skull strider mot postlagen. Denna möjlighet att begränsa postgången för privatpersoner och företag i glesbygd måste stoppas. Brev och paket skall levereras i tid oavsett var man bor i Sverige och det är något som människor med rätta kan kräva.

Regeringen har det yttersta ansvaret för att postgången i hela landet ska fungera, men med sjunkande lönsamhet och lägre volymer är det dock en utmaning som behöver hanteras. Vi menar att det måste vara möjligt att bo och verka i hela landet. Regeringen bör se över möjligheterna att förbättra service, postutdelning och tillgänglighet i glesbygd.

9 Effektivisering

Det har inte undgått någon att postutdelningen fungerat dåligt under flera års tid. Postnord måste höja sin förmåga att leverera försändelser i tid för att kunder inte ska drabbas av inkassokrav eller missa inbokade sjukhusbesök. Boende och företag på landsbygden är de största förlorarna när postgången inte fungerar tillfredsställande. Postnord har inte klarat av sitt samhällsuppdrag och det behövs strukturella förändringar samt effektiviserad verksamhet så att post kommer fram i tid. Regeringen bör skyndsamt ge Postnord uppdraget att vidta nödvändiga åtgärder.

10 Samhällsuppdrag

Postnord har fått tuffa finansiella mål, vilket är ett förhållande som direkt påverkar personalens situation. Underbemanning, otrygga anställningar och ständigt utnyttjande av bemanningsföretag blir resultatet. Postverksamheten förändras dessutom i grunden eftersom brevårsändelser allt oftare sänds digitalt med minskade intäkter som följd. Däremot ökar paketårsändelser i takt med den växande e-handeln. Hantering av paketårsändelser blir därmed en alltmer betydande del av Postnords verksamhet. I dag kännetecknas paketmarknaden av fungerande konkurrens mellan olika aktörer, och det är viktigt att denna upprätthålls. Det övergripande målet bör vara en väl fungerande postgång i hela landet samt en sund och välbalanserad ekonomi.

Här måste också det uppdrag som följer av kris och höjd beredskap beaktas. Om en struktur för fysisk post skall kunna finnas kvar samtidigt som en ökad elektronisk

kommunikation sker måste ett vägval göras. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som skapar en bättre balans mellan ekonomiska mål och Postnords samhällsuppdrag.

11 Transporter

Trafikpolisen har vid flera tillfällen stoppat utländska dragbilar med tillkopplad trailer med gods tillhörande Postnord. Transporterna, som kördes på uppdrag av Postnord, rapporterades därmed för otillåtet cabotage eftersom de inte följt gällande regelverk.

Statsägda bolag ska ovillkorligen ha bättre kontroller av leverantörer vid upphandling av tjänster än i dag och följa gällande regelverk. Postnords ständiga figurerande i samband med otillåtet cabotage har även varit föremål för flera interpellationsdebatter i riksdagen.

12 5G-nätet

Att ha en hög ambition när det gäller digital infrastruktur är viktigt, och när samhället och tjänster kräver mer och mer digitalisering är det av högsta vikt att Sverige ligger i framkant. Vi ställer oss positiva till utbyggnaden av 5G-nätet och vill säkerställa att 5G-nätet har fullgod täckning i hela landet. Vi är väl medvetna om att utbyggnaden sker gradvis och i prioriterade områden för att säkerställa både funktion och säkerhet. Det är i sammanhanget centralt att lyfta fram att det är viktigt att regeringen säkerställer utbyggnaden av fiber i hela landet, speciellt när 5G byggs ut och glesbygden riskerar att hamna på efterkälken. Regeringen bör mer aktivt följa utbyggnaden av 5G-nätet liksom utvecklingen av 6G för att säkerställa täckning i hela landet.

13 Fasta telefont nätet

Det pågår en avveckling av det fasta telefont nätet i syfte att ersätta det med fiber eller mobil teknik. Detta innebär att Telia i vissa områden ersätter fast telefoni med lösningar via mobilnätet och att bredband via telefonjacket (ADSL) ersätts med fiber eller mobilt bredband. För många abonnenter innebär den här förändringen att kostnaderna ökar markant. Att ”klippa” det fasta kopparnätet leder alltför ofta till överbelastningar i det befintliga nätet, vilket även drabbar de mobila systemen. Frustrationen blir stor hos konsumenterna som har betalat för en väl fungerande internetuppkoppling, och de ansvariga gör ingenting för att lösa frågan om ett stabilt bredband för hela befolkningen. För att förhindra att människor lämnas utan möjlighet till en fungerande kommunikation ska den aktör som i dag distribuerar telefoni- och bredbandstjänster inte tillåtas avbryta den befintliga tjänsten om det inte finns ett fullgott alternativ till en rimlig kostnad på plats.

14 Utbyggnad av bredband

För att påskynda och underlätta utbyggnaden av bredband bör större samordning ske vid installation av fiber. Detta kan ske vid exempelvis åtgärder i mark genom kablar eller tomma rör. Dessutom kan kulvertar och kabelrännor utmed väg- och järnvägsnätet med

fördel utnyttjas om kapacitetsutrymme finns. Vid underhåll och nybyggnation av väg och järnväg bör det läggas tomma rör som kan nyttjas vid fiberutbyggnad. De bolag som lägger tomma rör i marken bör också få kompensation. Detta för att underlätta framtida utbyggnad av kabeldragning.

15 Digital post minskar avstånden

Postens servicenivå fortsätter att försämrans. Sedan den 2 maj 2022 delas brev, tidningar och reklam ut varannan dag i hela landet. Modellen började införas under 2021. Även tillgängligheten minskar. Under 2024 meddelade Postnord att närmare 3 000 av de cirka 22 000 brevlådor som finns runt om i vårt land nu tas bort.

Konsekvenserna av försämringen märks inte minst för alla människor som lever i glesbygd. På vissa håll har man redan fått acceptera att den fysiska posten bara delas ut en gång i veckan och då från en postväska i närmaste by. När utdelningen tar längre tid och avståndet till posten växer ökar risken för att viktig information uteblir. Medan sena kallelser kan innebära att ett viktigt läkarbesök inte blir av riskerar en sen faktura att resultera i inkassokrav.

För att det ska vara möjligt att bo och verka i hela landet krävs åtgärder. Postens servicenivå måste stärkas och tillgängligheten i glesbygd behöver öka, vilket Sverigedemokraterna påtalat under lång tid. För att hålla ihop Sverige och garantera en likvärdig samhällsservice måste också de möjligheter som digitaliseringen medför tas tillvara och riskerna beaktas.

Under de senaste 10 åren har användningen av digitala posttjänster ökat. Mer än 6 miljoner svenskar har idag en digital brevlåda och antalet användare växer mycket snabbt. Fördelarna är uppenbara. Mottagaren nås direkt och avsändaren kan vara säker på att rätt person får brevet. Medan distributionen av vanlig post räknas i dagar kommer digital post fram inom loppet av några sekunder, oavsett om mottagaren sitter på Södermalm eller i Söderhamn.

Medan företagen varit snabba med att erbjuda fakturor och lönebesked digitalt har dock de offentliga aktörerna varit sämre på att hänga med i utvecklingen. Bara en tredjedel av landets kommuner skickar idag myndighetspost genom den statliga infrastrukturen ”Mina meddelanden”.

I Norge är situationen en annan. Där är det sedan 2016 obligatoriskt för landets förvaltningsmyndigheter att erbjuda digital post. De offentliga verksamheterna ska samtidigt arbeta aktivt för att norrmännen skaffar en digital brevlåda.

I detta sammanhang måste dock kris och höjd beredskap beaktas, det vill säga behovet av att kunna upprätthålla en struktur för fysisk post vid just kris och höjd beredskap liksom att utveckla och bejaka utvecklingen av elektronisk kommunikation.

16 Gör digital post till en rättighet

Idén om ett obligatorium har förts fram även i Sverige, senast 2017 av en utredare i ett delbetänkande av Utredningen om effektiv styrning av nationella digitala tjänster. Den dåvarande civilministern var positiv och konstaterade att medborgare som vill ha digital kommunikation ska ha rätt till det. Digital kommunikation mellan medborgare och myndighet ”ska vara huvudregel”, förklarade han. När det slutliga betänkandet kom ett år senare fanns rätten till digital myndighetspost dock inte med.

I ljuset av de försämringar av postens servicenivå som nu pågår krävs omgående åtgärder för att säkerställa att inte heller människor som bor i glesbygd lämnas efter. En uttalad rättighet för medborgare och företag att kunna ta emot myndighetspost elektroniskt och ett obligatorium för statliga myndigheter, regioner och kommuner att erbjuda myndighetspost digitalt skulle utgöra ett viktigt komplement till den samhällsomfattande posttjänsten.

Vi noterar att det sommaren 2024 överlämnades en ny utredning, Digital myndighetspost, till nuvarande civilministern. Utredningen ska nu beredas inom Regeringskansliet.

Thomas Morell (SD)

Jimmy Ståhl (SD)

Patrik Jönsson (SD)

Angelica Lundberg (SD)